5. Baskı

Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları

Adli Psikiyatri

Uygulama Kılavuzu

Yayın Yönetmeni **Niyazi UYGUR**

Güncellenmiş Baskıyı Yayına Hazırlayanlar

O. Haluk ARSLAN
B. Rahşan ERİM
Cüneyt EVREN
M. Can GER
Fatih ÖNCÜ
Hüseyin SOYSAL
Ali Evren TUFAN
Ahmet TÜRKCAN
Ayşe SOLMAZ TÜRKCAN
Doğan YEŞİLBURSA
Mehmet YUMRU

Niyazi UYGUR

1946'da Kahramanmaraş'ta dünyaya geldi. 1969 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. 1970'te Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde nöropsikiyatri asistanı olarak göreve başladı. 1974 yılında uzman olarak başasistanlığa atandı. 1979'da psikiyatri klinik şef yardımcılığına, 1984'te psikiyatri klinik şefliğine atandı. Seksenli yıllarda BRSHH'de gerçekleştiren dönüşüm sürecinde etkin rol aldı. 1991 yılında Türkiye'de ilk Adli Psikiyatri Eğitim ve Araştırma Birimi'ni kurarak ülkemizde adli psikiyatri yazınının oluşmasına öncülük etti. 2010 yılında tüm meslek yaşamını sürdürdüğü BRSHH'den emekli oldu. 2014 yılında aramızdan ayrıldı.

Adli Psikiyatri Uygulama Klavuzu
© Türkiye Psikiyatri Derneği
(Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında Türkiye Psikiyatri Derneği'nin izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.)

ISBN: 978-605-74838-7-4

TPD Yayınları Sertifika No: 46243

1. Baskı: Nisan 2007

5. Baskı: Ağustos 2024 *(Tıpkı Basım)*

Baskı Adedi: 1000

Kitap Yayın Yönetmeni
Niyazi UYGUR

TPD Yayıncılık Kurulu Adına
Kitap Sorumlusu
Ebru ALDEMİR

bayt

Yayın Hizmetleri
BAYT Bilimsel Araştırmalar Basın Yayın ve Tanıtım Ltd. Şti.,
Ziya Gökalp Cad. 30/31, 06420 Kızılay, Ankara
Tel: (0.312) 431 30 62
www.bayt.com.tr

Baskı
Sözkesen Matbaacılık San. ve Tic. A. Ş.
İvedik Organize Sanayi 1518, Sk., Mat-Sit İş Merkezi
No:2/40, Yenimahalle-Ankara
Tel: 0-312 395 21 10
Matbaa Sertifika No: 49363

Baskı Tarihi
Ağustos 2024

TÜRKİYE PSİKİYATRİ DERNEĞİ
ADLİ PSİKİYATRİ ÇALIŞMA BİRİMİ

Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu

Kitap Yayın Yönetmeni
Niyazi UYGUR

TÜRKİYE PSİKİYATRİ DERNEĞİ

Bu Baskıyı Yayına Hazırlayanlar

O. Haluk ARSLAN

B. Rahşan ERİM

Cüneyt EVREN

M. Can GER

Fatih ÖNCÜ

Hüseyin SOYSAL

Ali Evren TUFAN

Ahmet TÜRKCAN

Ayşe SOLMAZ TÜRKCAN

Doğan YEŞİLBURSA

Mehmet YUMRU

İçindekiler

Yazarlar ..... **vii**

Sunuş ..... **ix**

Önsöz ..... **xi**

1. **ADLİ PSİKİYATRİ: HUKUK VE TIP DİLİ ARASINDA ÇEVİRİ** **1**
   Mustafa SERCAN

2. **BİLİRKİŞİLİK VE ADLİ PSİKİYATRİK DEĞERLENDİRME** **20**
   Doğan YEŞİLBURSA

3. **CEZA HUKUKUNDA ADLİ PSİKİYATRİ**
   A. CEZA SORUMLULUĞUNUN BELİRLENMESİ **33**
   Fatih ÖNCÜ, Mustafa SERCAN

   B. CEZA HUKUKUNDA MAĞDURLARIN ADLİ PSİKİYATRİK DEĞERLENDİRİLMESİ **66**
   Hüseyin SOYSAL

4. **ADLİ PSİKİYATRİDE TEDAVİ UYGULAMALARI** **80**
   Fatih ÖNCÜ, M. Can GER

5. **TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE İLGİLİ ADLİ PSİKİYATRİ UYGULAMALARI** **119**
   M. Can GER, Ahmet TÜRKCAN

6. **ALKOL-MADDE KULLANIMI VE BAĞIMLILIĞI İLE İLGİLİ ADLİ PSİKİYATRİ UYGULAMALARI** **154**
   Cüneyt EVREN, Fatih ÖNCÜ

7. **YURTTAŞLIK HUKUKUNDA (MEDENİ HUKUK) ADLİ PSİKİYATRİ** **212**
   Mustafa SERCAN

8. **ÇOCUK VE ERGENLERDE ADLİ PSİKİYATRİ UYGULAMALARI 231**
Ali Evren TUFAN, Mustafa SERCAN

9. **ADLİ PSİKİYATRİDE ETİK SORUNLAR 264**
Ayşe Solmaz TÜRKCAN

10. **HEKİMİ YANILTICI DAVRANIŞ..... 281**
Hüseyin SOYSAL

11. **SOSYAL GÜVENLİK KURUMU VE ENGELLİLER İLE İLGİLİ PSİKİYATRİ UYGULAMALARI..... 300**
Fatih ÖNCÜ, Osman Haluk ARSLAN

12. **HEKİMİN SUÇU İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ 328**
Hüseyin SOYSAL

13. **EVDE BAKIM ÜCRETİNDEN YARARLANACAK PSİKİYATRİK OLGULAR..... 338**
Ahmet TÜRKCAN, Ayşe Solmaz TÜRKCAN

14. **KADINA YÖNELİK ŞİDDETE PSİKİYATRİK, HUKUKİ VE SOSYAL AÇIDAN YAKLAŞIM 346**
B. Rahşan ERİM, Fatih ÖNCÜ

15. **SÜRÜCÜLER, SİLAH BULUNDURANLAR VE ÖZEL GÜVENLİK ELEMANLARININ PSİKİYATRİK İNCELEMELERİNDE İLKELER..... 376**
Mehmet YUMRU, Burcu Rahşan ERİM

16. **DİZİN 397**

Yazarlar

Osman Haluk ARSLAN, *Uzm. Dr.*
T.C. Sağlık Bakanlığı Beykoz Devlet Hastanesi, İstanbul
https://orcid.org/0009-0000-4662-6373

B. Rahşan ERİM, *Doç. Dr.*
İstanbul Gedik Üniversitesi Psikoloji Bölümü, İstanbul
https://orcid.org/0000-0003-4145-8689

Cüneyt EVREN, *Prof. Dr.*
Serbest Hekim, İstanbul
https://orcid.org/0000-0002-4431-3514

M. Can GER, *Doç. Dr.*
SBÜ Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
https://orcid.org/0000-0003-0154-4176

Fatih ÖNCÜ, *Prof. Dr.*
SBÜ Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
https://orcid.org/0000-0002-6448-7992

Mustafa SERCAN, *Prof. Dr.*
Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul
https://orcid.org/0000-0003-4375-7022

Hüseyin SOYSAL, *Uzm. Dr.*
Serbest Hekim, İstanbul
https://orcid.org/0000-0002-9131-4034

Ali Evren TUFAN, *Prof. Dr.*
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Hastalıkları Anabilim Dalı, Bolu
https://orcid.org/0000-0001-5207-6240

Ahmet TÜRKCAN, *Uzm. Dr.*
SBÜ Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
https://orcid.org/0000-0003-3352-9712

Ayşe Solmaz TÜRKCAN, *Doç. Dr.*
Serbest Hekim, İstanbul
https://orcid.org/0009-0005-8089-0887

Doğan YEŞİLBURSA, *Doç. Dr.*
Serbest Hekim, İstanbul
https://orcid.org/0000-0003-4697-3994

Mehmet YUMRU, *Prof. Dr.*
Özel Terapi Tıp Merkezi, Antalya
https://orcid.org/0000-0002-2117-7775

Sunuş

Sevgili Meslektaşım,

Arkadaşlarım *Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu*'nun yeni baskısı için editörlük önerdiklerinde çok mutlu oldum. Bunu editörlerin yüklendiği iş yükünü yüklenmem anlamına gelmediğini, yükümlülüğümü yazılar tamamlandığında genel bir gözden geçirme ve önerilerde bulunmak şeklinde algıladım. Bir de tabii bir önsöz yazmam bekleniyor ve editör başlığının altına adım yazılarak "yaşam boyu hizmet ödülü" verilmek isteniyordu.

Yazılar bitip de sıra benim önsöz yazmama, aklımda taslağı hazır metni kâğıda dökme anı geldiğinde aslında beklenmedik olmayan ama gene de daha geç olacağını umduğum şey oldu. Hastalığım bilincimi kapatan, beni yoğun bakım biriminde yatağa bağlayan bir evreye girdi.

Evren merkezi belirsiz ve sürekli genişleyen bir çemberdir denir ama aslında herkes için evrenin merkezi kendisidir. Bu merkezi sarmalayan sayısız çemberlerin en içtekini ailemiz ve dostlarımız oluşturur. Dostlarımız düşüncelerimizi ve duygularımızı görüp tepkilerimize tanık oldukça gelecekteki durum ve süreçlerde nasıl davranacağımızı, hangi durumda ne söyleyeceğimizi de bilir hale gelirler. Onların ruhuna inmemiz ve onların ruhumuzu okuması söz konusu olur neredeyse ve dostlarımızın zihninde, benliğimizin bir yansısı oluşur. Bu halimle yazamayacağımı sanırdım ama tam burada; kendi dışımda hayat bulmuş olan benliğim devreye girdi. Ne zaman, hangi durumda ne söyleyeceğimin bilinmesini sağlayan, dostlarımın ortak bilinci ve bilinçdışında oluşmuş Niyazi Uygur imgesi. İzninizle katıksız bir pozitivist olarak tanınmış olmama rağmen, yoğun bakımdaki yatağımda bilincim kapalı yatıyor olmama karşın bu satırların yazılmasına sihir diyeceğim: Emektaşlık ve arkadaşlık sihri.

Türkiye'de adli psikiyatri genel psikiyatri hizmetlerinin bir parçasıyken hekimlerin sıcak bakmadığı yıllarda suç işlemiş hastaların tedavi edildiği kliniklerde gönüllü olarak çalışan ve sonra da 1966'da Türkçe yazılmış ilk adli psikiyatri kitabını kaleme alan Dr. Zati Dokuz ufkumuzu açmıştır.

Adli psikiyatrinin ülkemizde bir bilim dalı ve özgün çalışma alanı olmasındaki ilk yapı taşı ise 1991'de Bakırköy'de kuruluşu tarafımca üstlenilen Adli Psikiyatri Eğitim ve Araştırma Birimi olmuş, burada çok yoğun iş yüküne rağmen adli psikiyatri konusunda derinlemesine bilgi ve deneyim sahibi uzmanlar yetişmiş, araştırma, bildiri ve makaleler yazılmış, buradan yetişen arkadaşlarım değişen yasalar,

gelişen evrensel bilgi ve değerleri kapsayan kitaplar yazmışlardır. Yirmi yıl klinik şefliğini yaptığım bu birimi bu yüzden meslek yaşamımın en değerli eseri sayıyor, bundan gurur duyuyorum.

Elinizdeki kitaba *Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu*'nun gözden geçirilmiş ikinci baskısıdır demek haksızlık olur. Birinci baskıda görülen eksikliklerin giderilmesi, işlenen konuların daha geniş tartışılması, değişen ve değişmesi muhtemel yasa maddelerinin dikkate alınması, yeni bölümler eklenmesi ve her bölümün sonuna eklenen sık sorulan soruların yanıtlarıyla büyüdü, güncellendi ve işlevselliği arttı.

Kitaba bilgilerini, deneyimlerini, retoriklerini, zihin güçlerini, alın terlerini ve günlerini – gecelerini aktaran tüm yazarlara sonsuz teşekkür ediyorum.

İnsanlar aslında onu anımsayan son insan öldüğünde ölürmüş. Ne mutlu bana ki kitaplar insanlardan çok yaşıyor ve ne mutlu bana şimdi okumakta olanların, çok sonraları okuyacak meslektaşlarımın belleklerine sızan birkaç cümle içeriyor bu kitap.

Dr. Niyazi UYGUR, 2014

Önsöz

Değerli Meslektaşlarım,

Adli psikiyatri adaletin sağlanmasında bilirkişilik hizmeti ile yargıya bilimsel görüş bildirirken, yargı kararı ile tedavi için gönderilen olgulara tedavi hizmeti sunarken ya da diğer mevzuat gereği psikiyatrik değerlendirmeleri yaparken psikiyatri uzmanlarının klinik beceri ve deneyimlerini en yoğun ve dikkatli uygulayarak emek verdikleri bir alan. Bu alanda en önemli kaynaklardan birisi olan Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu'nun ilk baskısı üzerinden 15 yıl geçmiş bulunuyor. Bu süre içerisinde kitabın 4. kez güncellenmesi hem gördüğü ilgi hem de ülkemizin yasal mevzuatlarında yapılan çok sayıdaki değişikliklerden kaynaklanmakta... Aynı zamanda hala adli psikiyatri konusunda en kapsamlı uygulama kılavuzu olmasındandır.

Kitapta yazarlar yakın zamana kadar olan yasal değişiklikleri içeriğe aktarırken uygulamadaki deneyimlerini ve yorumlarını da yansıtmaya çalıştı. Ülkemizin her yanında farklı kurumlarda görev yapan ya da psikiyatri alanında eğitim gören meslektaşlarımızın pratik olarak yaşayacakları her konuda yol gösterici olmaya çalışılmıştır. Son yıllarda giderek artan ve artmaya devam edecek olan yüksek güvenlikli adli psikiyatri kurumlarında görev yapan meslektaşlarımız için uygulamada yaşayacakları sorunlarla baş etmede büyük kolaylık sağlayacaktır. Bunun yanı sıra hukuk alanında çalışanlara da ruh sağlığı ile ilgili konularda önemli bir kaynak olmaya devam edecektir.

Bu kitabın yazarları üzerinde adli psikiyatriyi anlama ve uygulama konusunda büyük emekleri olan ve 02.04.2014 tarihinde kaybettiğimiz 2. Baskının editörü Dr. Niyazi UYGUR Hocamızın da belirttiği gibi, bu kitap belleğimize ondan cümlelerle sızan ve yeni deneyimlerle harmanlanan bilgilerle yararlı olmaya çalışıyor. Böylece bir dayanışmanın ürünü olan bu Güncellenmiş 4. Baskı ile Dr. Niyazi UYGUR Hocamızı yine saygıyla ve şükranla anmış oluyoruz.

Hastalarımız, mesleğimiz ve adalet için bilim, etik ve dayanışma ile kalın…

Fatih ÖNCÜ, Mart 2022
Bu Baskıyı Yayına Hazırlayanlar Adına

1 ADLİ PSİKİYATRİ: HUKUK VE TIP DİLİ ARASINDA ÇEVİRİ

Mustafa SERCAN

Adli psikiyatri. Hukuk ve psikiyatrinin yani amaçları, bilgisi ve uygulaması birbirinden farklı iki öğretinin ortak işlev gerçekleştirdiği bir kesişme noktası. Bir anlamda iki ayrı dilin karşılaştığı bir kavşak.

Tıp ve tıbbın bir dalı olarak psikiyatri de, hukuk da insan ve toplumun yararını amaçlar. İkisi de görünenin gerisindeki "doğru"yu araştırır. İkisi de "bozuk olan"ı düzeltmeyi amaçlar ama sağlam olanın bozulmasını önlemek zorundadır. Tıbbın bakış açısına göre sağlık bedenin "iç denge"sine (homeostazis) dayanır. Arapça kökenli adalet sözcüğünün kökü de "denge"dir. Ancak bu iki alan insana ve topluma yönelik yarar konusunda ortaklaşsa da uğraştıkları sorunlar, kavrama ve düşünme biçimleri, çözüm yöntemleri, dilleri bakımından farklılıkları daha çoktur. Bu da ortaklaştıkları noktada bir çeviri gereğini ortaya çıkarır.

Adli işlem yapan psikiyatrın bu anlaşmayı sağlamak için hukuk diliyle konuşması doğru mudur? Hekim aynı zamanda hukukçu olmadıkça hukuk dilini doğru kullanması güçtür. Ondan beklenen de bu değildir. Tıpkı, bir yargıcın tıbbi terimleri doğru kullanması beklenemeyeceği gibi… Adli psikiyatrik rapor tıbbi bilirkişi raporudur. Bilirkişi raporunda hukuki jargon kullanılması uygun değildir. Yargıcın anlaması için tıbbi meslek jargonu kullanmadan gündelik dille yazılması zorunludur.

Adli Psikiyatrik Sürecin Kavranma Sorunları ve Dil Yanlışları

Adli psikiyatrik sürecin bazı yanlış inanç (myth) ya da kalıp cümleleri var ki, raporlar buna göre düzenlenmekte, yargılama bunun üzerine yürütülmekte ve istisna durumlar yanlış uygulamayla sonuçlanmaktadır. Bunların başlıca örneklerini gözden geçirmemizde yarar var.

Hukukçular bu konuda ne der? Adli psikiyatriyi ilgilendiren hukuk uygulamalarının hukukçular tarafından nasıl yorumlandığının bilinmesi kuşkusuz adli psikiyatri uygulamasını zenginleştirecektir. Ancak psikiyatrın işi asıl olarak bu

Adli Psikiyatri, genel psikiyatri eğitiminde oldukça az bir yer verilmekle birlikte, uygulamada tüm uzmanların bilgi ve deneyim sahibi olmalarını gerektiren bir alandır. Adli psikiyatri uygulamalarının ülke genelinde ortak bir standartla yürütülebilmesi için bilgi alt yapısının oluşturulmasına ve paylaşılmasına yönelik olarak hazırlanan ve ilk baskısı 2007, ikinci baskısı 2014, üçüncü baskısı 2018'de yayımlanan *Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu*, aradan geçen sürede değişen yasal mevzuat ve uygulamalar çerçevesinde yeniden gözden geçirilmiş ve güncellenmiş 4. baskının bitmiş olması nedeniyle tıpkı basım olarak 5. baskısı yapılmış ve meslektaşlarımızın hizmetine sunulmuştur. Kılavuzda adli psikiyatriye ilişkin temel bilgiler ve güncel yasal düzenlemelerin yanısıra, ağırlıklı olarak uygulamaya yönelik uygulama basamaklarına, rapor ve yazışma örneklerine daha geniş olarak yer verilmiştir. Böylece günlük uygulamalarda kullanışlı bir el kitabı niteliğini taşıması da amaçlanmıştır.



Niyazi Uygur

1946'da K.Maraş'ta dünyaya geldi. 1969 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. 1970'te Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde nöropsikiyatri asistanı olarak göreve başladı. 1974 yılında uzman olarak başasistanlığa atandı. 1979'da psikiyatri klinik şef yardımcılığına, 1984'te psikiyatri klinik şefliğine atandı. Seksenli yıllarda BRSHH'de gerçekleştiren dönüşüm sürecinde etkin rol aldı. 1991 yılında Türkiye'de ilk Adli Psikiyatri Eğitim ve Araştırma Birimi'ni kurarak ülkemizde adli psikiyatri yazınının oluşmasına öncülük etti. 2010 yılında tüm meslek yaşamını sürdürdüğü BRSHH'den emekli oldu. 2014 yılında aramızdan ayrıldı.

ISBN 978-605-74838-7-4